

IZALI (865) *pt*

izali (853), **iżali** (12); izali: iżali *KrowObr* (197 : 4), *Leop* (2 : 1), *BibRadz* (132 : 1), *CzechRozm* (53 : 3), *SkarŻyw* (47 : 2), *NiemObr* (23 : 1).

W pisowni łącznej „izali” (732); w pisowni rozłącznej „i zali” (133).

a pochylone (w tym 26 r. błędne znakowanie).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

1. *Partykuła pytajna: czy, czyż; an Mącz, Modrz, Cn; num, numnam, nunquid Mącz, Cn; nuncubi Mącz; annum, utrum Cn (835) :*

A. W pytaniach niezależnych (800) :

a. W pytaniach retorycznych o charakterze ekspresywnym (760) : Czo to za glos/ ktorym teráz fłyfala/ ij záli to glos twoy fynu moy mily. *OpecŻyw* 144, 1v, 15, 28, 146; *HistAl* D2v; *MurzNT* 26 *marg*; *KromRozm II* p3; *LubPs* N3, gg4; Izali málo Reguł álbo zakonow? *KrowObr* B, 7 [3 r.], 15v, 25v [2 r.], 67v, 72v (62); *Leop Ps* 87/11, *Ier* 15/12; Izaliś [*Nunquid*] miał słuźnie pomagác niepobożnemu/ á miłowác thy ktorzy nienawidzą Páná? *BibRadz* 2.*Par* 19/2, *Gen* 4/9, 18/17, 20/4, *Num* 11/22 [2 r.], 22/30 (51); *OrzRozm* A2v; *GrzegRóżn* [B4]v, G3v; An vero unus omnia scire potest, Izali yeden wżiftko może vmieć. *Mącz* 8d, 19d, 56b, 253a [3 r.], 254a, 335c, 509b; *RejPos* 71 [4 r.], 170, 172v, 256 [2 r.] 345 (11); *GrzegŚm* 2 [4 r.]; Izali (kto) odeymie rycerzowi łup? áza plon ípráwiedliwemu wydzie? *BudBib Is* 49/24, *Gen* 17/17, 2.*Par* 25/15, 2.*Esdr* 6/11 [2 r.], *Iob* 6/26, 15/3 (40); *BudNT* 1.*Cor* 12/29 [4 r.]; Iżali wżytkie zgołá/ dálekie y poľtronne źemie/ do Egiptu po zboże chodżyły? *CzechRozm* 110, 74, 109v, 140v, 148v [2 r.], 155v (19); *ModrzBaz* 40; *SkarJedn* A3 [3 r.], 298; *KochPs* 135; Gwiazdá ná niebie záwieś nas nie może/ yżali ktore^{mu} krolowi ná świećie tákie świádectwo niebo dawáło? *SkarŻyw* 27, 81, 151 [2 r.], 165, 196, [223] (20); *NiemObr* 87, 113; *WerGośc* 261; *WerKaz* 283; Izali/ według ludzkiego rozłádku/ to tylko mowię? áza y zakon tego nie rofkázuie? *LatHar* 127, +8, 152, 198, 717; Izali [*Nunquid*] zakon náź łáđzi człowieká: nie wyśluchawśzy pirwey y nie wyrozumiawśzy ípraw iego? *WujNT Ioann* 7/51, *Matth* 7/9, 10, 16, 9/15, 11/23 (36); Izali gwiazdeczká máłá słońce oświeca? Izali ítrumyźczek źródło nápawa? *SkarKaz* 515a, 80b [3 r.], 122a, 123b, 159b, 161b [2 r.] (20); *SkarKazSej* 657b, 660a [2 r.], 660b, 671b, 672a (9).

Połączenia: »izali i« (3): BudBib Gen 17/17; izalim y tego dokázác mogł/ ábym nie był ítworzeniem twoim? LatHar 152, 152.

»izali już« (5): Izali iuź może być więźsze y frowśse/ zefromocenie y zbluznienie Krwie Syná Bożego/ Ewánieliey Świętey y krztu świętego/ wymyślone nád to? *KrowObr* 71; Hem numnam perimus, Hey yzali yuź zginiemy. *Mącz* 253a, 253a; *ModrzBaz* 86v; izali iuź dla tych ízátáńfkich słow ma być písmo ś. iego przetákiem/ ábo piałczyńtym fundámentem wżzego kácerśtwá przez ízátáná záložonego? *CzechEp* 121.

»izali tedy« (1): Izali tedy/ tá niebiefka wiárá/ y żywot z niey płynący/ może fię świátu podobác *NiemObr* 11.

»izali też (i)« (6): Abrahám rzekł/ izali też [*Nunquid etiam*] ítráciřz ípráwiedliwego z niepobożnym? *BibRadz Gen 18/23; BudBib Ps 78/20*; tedy íe temu wřzyřcy dziwowáli y to pořpolicie miedzy łobá mawiáli: Izali też y Saul miedzy proroki? *CzechRozm 140v, 109v; SkarŻyw 364; SkarKazSej 673a*.

Występuje wewnątrz zdania pytajnego [w tym: po podmiocie (5)] (6): Klemens ízořty/ izali máłe zburzenie tżnił náprzećiwko Cefářzowi *KrowObr 39v*; A wam izali tego pozwalác mamy żebyřcie íę dopuřzczáli tey ták ciężkíey złóci *BibRadz 2.Esdr 13/27, Iob 6/5; CzechRozm 179; NiemObr 139*.

Połączenia: »izali też« (1): A Antichrift/ izali też w řwey rzeczy íeřt ořpálym/ żeby nie miał bronić kroleřtwá řwego? *CzechRozm 255*.

α. *W zdaniach z przeczeniem; nonne Mącz, Cn; an non, ne, non Cn (424)* : ij záli nie to íeřt bog wřřechmotżny/ ktory wziáwřly na íę perłonę řlugi/ oto cirpi za náře złóci *OpecŻyw 134v, 50v, 146; HistAl D8, F8, G2, G5, G6v (8); KromRozm II h4v; BielKom B4*; Izali nie ták było potrzebá wćirpieć Pánu Kryřtułowi/ y wnidź do chwały oycá řwoiego. *LubPs Z4, K4v, O5v, O6v; GroicPorz i2v; Izaliřcie nie řá ćiełřni? y według tżłowieká izáli [!] niechodźcie? KrowObr 138v [przekład tego samego tekstu BudNT 1.Cor 3/3], B, B2, C2v, 1v, 6v (76)*; Komuż ia mam řłużyć? izali nie [*nonne*] řynowi íego? *BibRadz 2.Reg 16/19, Gen 4/7, 13/9, 16/13, 40/8, Iud 9/38 (49); OrzRozm B3v, Hv [2 r.], Q3, Q3v, Q4; GrzegRóżn Gv; Mącz 224c, 250a [2 r.], 254d, 299b; OrzQuin D; SarnUzn E8, F8v; HistRzym 34*; Izali nie řá znáćne řłowá moie? izali nie řá íáko miećz ogniřty á íáko młot ktory tłucze opoki. *RejPos 189v, 22v, 74 [3 r.], 165v, 166 [2 r.], 204v (13); RejPosWiecz² 91; WujJud 41 [2 r.]; BudBib Gen 44/15, 2.Esdr 13/18, Iob 7/1, 30/25, 31/3 (23); BudNT 1.Cor 3/3, 2.Cor 1/17; CzechRozm 9v, 37, 44, 81, 104 (16)*; Biádá Pářterzom/ ktorzi řámi řiebie karmiá/ izali trzody nie od Pářtyrzow máiá być karmione [*nonne greges a pastoribus pasci debent*]? *ModrzBaz 18v, 71; SkarJedn 5, 337, 400 [2 r.]; SkarŻyw A3v, 52, 81, 87, 92 (21); NiemObr 21, 76, 115, 127, 132 (14); ArtKanc Q10v; LatHar 127, 192, 193, 556 [2 r.], 718; KołakCath C2v*; Ktory z was człowiek máiáć řto owiec/ á řtráciwřzy íednę z nich/ izali nie [*nonne*] zořtáwuie dźiewięćidźieřiat y dźiewięći ná puřzczy/ á idźie zá oná co zginęłá/ áż íá naydźie? *WujNT Luc 15/4, Matth 7/22, 10/29, 12/11, 13/27, Mar 6/3 (44); SkarKaz 4b, 44b [3 r.], 159b, 382b, 383b (19); SkarKazSej 662b, 669b, 670b, 671b, 672a [4 r.], 673a (12)*.

Połączenia: »izali i nie« (6): *BibRadz Is 48/6*; Izali y to řámo/ nie znáćyło odmiány zakonu onego *CzechRozm 86v, 179, 223*; izali y wedle nich/ z tych Pápieřzow íeden błáďić nie muřiał. *NiemObr 178, 142*.

»izali juź nie« (1): O milá matko/ ij záli íuź nieznářs řyna twégo *OpecŻyw 136v*.

»izali tedy i nie« (1): Izali tedy y ty nie miałeř íę zmiłowác nád towarzyřzem twoim [*nonne ergo oportuit et te misereri conservi tui*]/ íákom íę y ia zmiłował nád tobá? *WujNT Matth 18/33*.

»izali też (i) nie« (7): *KrowObr B2v [2 r.]*; A zař też y řámi Apořtołowie Chriřtułowi kordow nie mieli? izali też y z nimi zá Chriřtuřem nie chodźili? *CzechRozm 234, 30v, 109v; NiemObr 138; WujNT 1.Cor 9/9*.

Występuje wewnątrz zdania pytajnego [w tym: po podmiocie (53)] (69): O kořćyele Řzymřkim/ izali nye pířłá/ mowya/ y máluya pořpolicíye/ íż to yeřt Bábilon *KromRozm I G4; GliczKsiąř B7v; KrowObr B2 [2 r.], C3 [2 r.], 30 [2 r.], 37v, 38 (25)*; Zacnoć íego izali was nie vřtrářzy? á řtrách íego

izali ná was nie przypádnie? *BibRadz Iob* 13/11, *Ez* 30/2, *Mich* 6/10, *Hab* 2/7, *1.Cor* 10/16 [2 r.]; Wilk owcy/ iástrzáb kokofzy/ pies záiącowi/ izali przyrodzonym nieprzyiacielem nie ieft? *OrzRozm* G3v, Hv, Q3v, R2, R4v; *OrzQuin* R; *LeovPrzep* a4v; *RejPosWiecz*³ 96v [2 r.]; *WujJud* 150v; A niebo y ziemiá izali poczátku nie máią *CzechRozm* 35, 21, 124, 142v, 179v, 184v (9); A to izali nie [an non] z nieumieiętności roście? *ModrzBaz* 6v; Zá náłzych też czáfów Káráfá Papież/ izali nie znáczney burdy z Filipem Krolem Hispáńskim wiodł *NiemObr* 168, 5, 175; *WujNT 1.Cor* 10/16 [2 r.], *Iac* 2/21, 25, s. 405, 416; *SkarKaz* 382b.

Połączenie: »izali też nie« (4): *KrowObr* 38 [2 r.]; Tákże po Moyżefzu/ Izali też nie byli ludzie zacni y Bogu mili *CzechRozm* 103v, 201.

b. *W pytaniach realnych* (40) : *OpecŻyw* 49v; *HistAl* Fv, L2; *Leop Ioel* 3/4; Tedy mu rzekł sługá/ A ieftlżby fnać niewiáftá oná niechćiáá zemną przydz do tey kráiny/ Izali [Nunquid] záprowadzę fyná twego do ziemie zktoreyeś wyfzedł? Odpowiedział mu Abrahám/ Strzeż tego ábys tám niezáprowadzáł fyná niego. *BibRadz Gen* 24/5, *Gen* 17/17, 18/13, 14, 24, 28 (10); *BielKron* 66v; Hem obsecro, an is est. I profzę cię przebóg izali ten yeft. *Mącz* 363d, 262c; *RejPos* 8v; *BudBib Lev* 10/19, *Ez* 9/8, 22/1, *Ioel* 3/4; *SkarŻyw* 597; *LatHar* 705; Pánie/ ilekroć brát moy zgrzełzy przeciwko mnie/ á mam mu odpuścić? izali áż [usque] do fiedmikroć? *WujNT Matth* 18/21, *Mar* 14/19, *Luc* 18/8, *Rom* 3/27, s. 176 marg, 194, 270; *SkarKaz* 7a.

Połączenia: »izali i« (3): gdy Pan ípytał dwunaściu: Izali y wy mię przeto odftápicie? Piotr nieczekáiąc odpowiedzi inych/ íam rzekł: A iáko my od ćiebie odftápic mamy? *SkarŻyw* 598; Rzeczono mu [Piotrowi] tedy: Izali y ty ieftes z liczby vczniow iego? [Nunquid et tu ex discipulis suis? *Vulg Ioann* 18/25] *LatHar* 730; *SkarKazSej* 679a.

»izali też (i)« (2): Izali też Sára porodzi w dziewięći dziefiát lat? *BibRadz Gen* 17/17; Ale co fye Rozmowy Zurowłkiéy tycze/ izali téz y ná Seymie w Wárfzawie ieft? (-) Pełno iéy ieft wżędzie *OrzQuin* B3v.

a. *W zdaniach z przeczeniem* (3) : mowili: Izali ten nie [Nonne hic] ieft ktory íiadał y zebrał? Iedni mowili: Iz ten ieft. A drudzy: Nie/ ále mu ieft podobny. A on mowił: Izem ia ieft. *WujNT Ioann* 9/8.

Połączenia: »izali i nie« (1): Rzekli mu [Piotrowi] tedy: Izaliś y ty nie ieft z vczniow iego? [Nunquid et tu ex discipulis eius es?] Záprzáł íię *WujNT Ioann* 18/25.

Występuje wewnątrz zdania pytajnego (1):

Połączenie: »izali też nie« (1): Rzekł potym Abfálom/ A Amnon brát moy izali thez niepoydzie z námi? Ale mu Krol rzekł/ A po což ma idz z tobą? *BibRadz 2.Reg* 13/26.

B. *W pytaniach zależnych retorycznych* „izali” wprowadza zdania podrzędne dopełnieniowe (35) : *KrowObr* 25v [3 r.], 26 [14 r.], 73v, 104v, 119v, 124v, 125 [5 r.]; obáczcie/ izali kto był záwftydzon ktory mocnie íwe vfánie położył w Pánu. *BibRadz Eccli* 2/10; *OrzRozm* Sv; Pátrzciefz brácia/ izali gdy kto wrzuci nafienie pśzeniczne w ziemię záraz íie vczyni z niego ziárno. *SarnUzn* C2.

a. *W zdaniach z przeczeniem* (6) : *KrowObr* 25v, 57v, 120v; Obáczże z tąd/ izali nie tho ieft pomiełzanie Bábilóńskie *GrzegRóżn* H2v; *BiałKaz* C.

Połączenie: »izali już nie« (1): Izali iufz niewfzedł Pan Kryfthus do niebá/ áby íie vftáwitztnie okazował przed oblitznością Boską zá námi. *KrowObr* 125.

2. *Partykuła pytajno-rozłączna w pytaniach niezależnych (retorycznych, o charakterze ekspresywnym) (24) :*

Połączenia: »izali ... abo« (1): Izali od was wyfzło łowo Boże? ábo do was lámych przyfzło? [*An ... aut*] *WujNT* 1.*Cor* 14/36.

»izali ... aza nie« (1): Izali Bog *ieft* tylko Zydow? áza też nie Pogánow? [*An ... nonne*] *WujNT Rom* 3/29.

»izali ... czyli« (4): *BibRadz* 4.*Reg* 6/27; Ego ne debacchatus sum in te an tu in me, Yzalizim fie ya ná cię rozmietał czyli [!] ty ná mię. *Mącz* 100d; Izali Bog o wolech pieczę ma? Czyli *to* koniecznie dla nas mowi? [*Nunquid... an*] *WujNT* 1.*Cor* 9/9, *Gal* 1/10.

»izali ... izali ...« [*w tym: pięciokrotne (1), siedmiokrotne (1)*] (2): Ktoż nas odłączy od miłości Kryfthuſowey? izali vtrapienie? izali vciłk? izali prześladowanie? izali głod? izali nágość? izali niebefsęczeństwo? izali miecz? *BibRadz Rom* 8/35 [*przekład tego samego tekstu*] *SkarŻyw* 82.

»izali ... li« (1): Izali prawdziwie feymie fprawiedliwość mowić będziefz/ práwie (li) fędzić będziecie fynowie człowięczy? [*Num vere congregatio iustitiam loquemini rectitudines iudicabitis filii hominum*] *BudBib Ps* 58/1.

»izali ... zaż nie« (2): *BibRadz Mar* 4/21; Y mowił im: Izali świecę przynoszą áby ią ftawiano pod korcem/ ábo pod łozem? zaż *nie przeto* áby była ná świeczniku poftawiona? [*Nunquid ... nonne*] *WujNT Mar* 4/21.

»li... izali« (1): iefli tę wodę będę pił/ wezmáli też potwirdzenie álbo ochłodzenie członki wfi[t]ki Macedonow y perfow/ izali ia tilko mam być żyw przez nich. *HistAl* H4v.

α. *W zdaniach z przeczeniem (2) :*

Połączenia: »izali nie ... abo« (1): (Izali nie maćie domow do iedzenia y picia? ábo kościołem Bożym gárdzićie?) *SkarKaz* 453a.

»izali nie ... czyli« (1): Izali ty pánnny niebyły pierwey ná krzćie Pánu Iezu Kryfthuſowi poſlubione/ tzyli ie z nowu krzćicie? *KrowObr* 147v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (6) :* Nuncubi adverbium compositum ex nunquid et alicubi, Izali kiedy. *Mącz* 254a, 8d, 100d [2 r.], 250a, 253a.

Synonimy: albo, czy, czyli.

Cf **AZA, IZAC, IZALIŻ, IZAŻ, ZA, ZALI**